

НАВЧАННЯ В ДИСТАНЦІЙНОМУ СИНХРОННОМУ ТА АСИНХРОННОМУ РЕЖИМАХ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ З 2020 РОКУ ДОТЕПЕР

Шевченко О. С.¹, Шевченко В. В.²,

*¹магістр медицини, економіки і педагогіки, здобувач вищої освіти рівня PhD,
Українська інженерно-педагогічна академія, координатор редакції наукових журналів,
Харківський національний медичний університет*

*²доктор технічних наук, професор, Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Від початку пандемії COVID-19 у світі в 2020 році навчання у більшості закладів вищої освіти України відбувається переважно у дистанційній (онлайн) формі. Вимушений перехід з аудиторного на дистанційне навчання з одного боку прискорив опанування багатьма електронними платформами навчання та програмними застосунками всіма учасниками освітнього процесу (і студентами, і викладачами), але з іншого боку зменшив кількість можливих видів освітньої активності, що впливає на результати навчання. Так, наприклад, порівняння результатів дистанційного та аудиторного навчання при викладанні валеологічних дисциплін у декількох закладах вищої освіти Харкова (НТУ «ХП», ХНУ ім. В.Н. Каразіна, УПА, НУЦЗУ) демонструє достовірно нижчі показники при дистанційному виді навчання. Зокрема, високого рівня сформованості валеологічної компетентності (75–100 %) досягли 14,4 % студентів, які навчалися в аудиторній формі (офлайн), та лише 10,1 % студентів, які навчалися в дистанційній формі (онлайн) [1]. Филенко Б.М. та співавт. (2020) взагалі вважають, що деякі дисципліни неможливо викладати онлайн [2]. Під час навчання онлайн багатьом викладачам не вдається досягти необхідного рівня індукованої мотивації у своїх студентів у зв'язку з відсутністю невербального контакту з ними [3].

Від початку повномасштабної війни з російською федерацією ситуація значно ускладнилася у зв'язку з частою відсутністю електроенергії та/або Інтернет-зв'язку. Викладачі дедалі часто вимушені використовувати асинхронний режим навчання, під час якого студенти мають самостійно звертатися до навчальних матеріалів на платформах дистанційної освіти у випадках неможливості приєднатися до уроку або раптового переривання зв'язку. Асинхронний режим навчання, під час якого учасники освітнього процесу взаємодіють між собою із затримкою в часі шляхом використання інтерактивних освітніх платформ, форумів, чатів, електронної пошти, соціальних мереж тощо, на думку Akram H. et al. [4] додатково знижує мотивацію до навчання здобувачів освіти у зв'язку з відсутністю виховного компоненту навчання у вигляді особистого прикладу викладача приймати участь в освітньому процесі у високому темпі, без прокрастинації [5]. При цьому самі студенти здебільшого задоволені синхронним онлайн-навчанням, та не задоволені асинхронним навчанням.

Ціллю нашого дослідження було визначити припустимі режими аудиторного та дистанційного навчання здобувачів вищої освіти залежно від профілю навчання та необхідності отримання ними практичних навичок.

Синхронний режим дистанційного навчання, коли всі учасники освітнього процесу одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі та спілкуються за допомогою засобів аудіо-, відеоконференцій, чатів та платформ дистанційного навчання, вважають доволі прийнятним багато університетів США, Західної Європи та Японії [6] при належному матеріально-технічному забезпеченні навчального процесу. Цей режим забезпечує швидкий і безпосередній зворотний зв'язок, тайм-менеджмент виконання завдань, можливість організувати взаємодію учнів у малих групах, не викликає відчуття ізоляції під час навчання. Натомість асинхронний режим створює значний простір для прокрастинації та вимагає значно більшої самодисципліни від здобувачів освіти.

Широке впровадження синхронного режиму дистанційної освіти розпочато багатьма країнами світу на державному рівні, здебільшого вимушено з початком пандемії COVID-19, і за три останні роки (2020–2023) адаптовано для отримання прийнятних результатів навчання. Але для вивчення клінічних дисциплін при медичній освіті, а також при вивченні інших дисциплін при немедичній освіті, коли необхідне отримання практичних навичок, синхронне дистанційне навчання є припустимим «аварійним» варіантом і має бути поєднаним з аудиторними практичними заняттями (змішаний режим навчання) [1]. Ми також (разом з іншими дослідниками [7; 8]) констатуємо зростання кількості цифрових технологій, які використовують здобувачі освіти у зв'язку з переходом на дистанційне навчання, але вважаємо за необхідне досліджувати навички та вміння, які можуть знижуватися при переході з аудиторної на дистанційну освіту: навички невербального спілкування, публічних виступів оффлайн, написання конспектів, та ін. Крім того, слід враховувати неочікувано високі показники психологічних проблем у здобувачів освіти, які позбавлені соціальної взаємодії з одногрупниками [9]. Вимушені переривання занять та перехід у асинхронний режим навчання додатково невротизують студентів, особливо якщо такі обставини пов'язані зі страхом за своє життя під час обстрілів.

Під час вимушеного переходу на дистанційне навчання викладачі закладів вищої освіти України констатували збільшення навантаження за рахунок додаткової методичної роботи з підготовки презентацій та інших навчальних матеріалів [10]. Вимушений перехід з синхронного на асинхронний режим дистанційного навчання також збільшив методичне навантаження, змусивши викладачів робити «аварійні» записи лекцій, а також доповідей на науково-практичні конференції, у яких викладачі мають брати участь як науковці [11; 12].

Створення «аварійних» записів не пов'язано з великими витратами з боку викладачів (за рахунок використання безкоштовних та умовно безкоштовних застосунків та Інтернет-ресурсів), але зазвичай потребує значного часу. Воно може бути виконане за допомогою відеозаписів презентацій Power Point з використанням програм Ezvid Video Maker, Atomі ActivePresenter, Screenpresso, Bandicam Screen Recorder та інших, або безпосередньо за допомогою запису відеопрезентацій програми Power Point програмного пакету Microsoft Office. Створені відеозаписи можуть бути розміщені на власних акаунтах викладачів на Youtube та інших безкоштовних відеохостінгах з розмежуванням доступу до них від вільного до обмеженого. Однак використання даних програм вимагає від викладачів і студентів вільного володіння переліченими програмами та Інтернет-ресурсами, а також знання їх ліцензійних вимог.

Використання стандартних відеолекцій у навчальному процесі зменшують гнучкість навчального процесу. Так, викладачі часто змінюють виклад матеріалу під час оффлайн або синхронних онлайн лекцій відповідно до зворотного зв'язку зі студентською аудиторією. При цьому оцінювати зворотній зв'язок, ознаки розуміння здобувачами освіти навчального матеріалу завжди легше під час аудиторних занять, ніж під час онлайн лекцій. Порівняння сприйняття матеріалу лекцій в онлайн режимі також свідчить на користь переваг синхронного навчання над асинхронним. Так, здобувачі освіти, які навчаються синхронно, мають більше шансів отримати додаткові пояснення викладача щодо змісту навчальних матеріалів. Додати пояснення до навчальних матеріалів при асинхронному навчанні викладач зазвичай може лише для наступних студентських груп, врахувавши досвід розуміння матеріалу попередніми групами.

Також важливі обмеження видів освітньої діяльності при онлайн навчанні у порівнянні з аудиторним навчанням. Наприклад, онлайн навчання позбавляє викладача можливості організувати тренінги, виконання лабораторних робіт власними руками, отримання автоматичних навичок за рахунок багаторазового повторення необхідних дій або вправ [1].

Звертає на себе увагу відсутність критики та переоцінка переваг асинхронного дистанційного навчання у багатьох дослідженнях цього питання, які вдається знайти пошуком за ключовими словами «дистанційна освіта», «синхронне та асинхронне навчання» українською мовою у порівнянні з пошуком за тими самими ключовими словами англійською мовою. Складається враження, що викладачі, які вимушено переходять від аудиторного навчання до змішаного та онлайн навчання, а в решті-решт від синхронного онлайн навчання до асинхронного, оцінюючи наслідки такого переходу, відмовляються від критики, тому що побоюються втратити роботу під час війни. Для перевірки цих вражень потрібне анонімне

дослідження серед викладачів українських закладів вищої освіти з великою кількістю респондентів.

На нашу думку, асинхронний режим дистанційної освіти в якості основного режиму навчання є неприйнятним для здобувачів вищої освіти незалежно від профілю навчання. Найкращим режимом є змішаний режим навчання, який поєднує аудиторні та синхронні онлайн заняття, співвідношення яких визначається викладачем за принципом вільного вибору відповідно до змісту навчального матеріалу та кращої форми навчання.

Вважаємо необхідним дослідження серед викладачів українських закладів вищої освіти з оцінкою наслідків (переваг та недоліків) переходу на асинхронний режим дистанційного навчання.

Список використаної літератури:

1. Shevchenko, A., Kucherenko, S., Komyshan, A., Shevchenko, V., & Kucherenko, N. (2022). Formation of valeological competence in conditions of classroom and distance learning. *Scientific notes of the pedagogical department*, 1(50), 137–147. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-50-14> Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/20420>
2. Филенко, Б. М., Ройко, Н. В., Старченко, І. І., Проскурня, С. А., & Прилуцький, О. К. (2020). *Вісник Української медичної стоматологічної академії*, 20(3), 245–248. <https://doi.org/10.31718/2077-1096.20.3.245>
3. Синельник, І. В. , & Стонога, А. О. (2021). Підвищення якості професійної комунікації викладача ЗВО в умовах віддаленого навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 71, 79–88. <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2021-71-79-88>
4. Akram, H., Yingxiu, Y., Aslam, S., & Umar, M. (2021). Analysis of Synchronous and Asynchronous Approaches in Students' Online Learning Satisfaction During Covid-19 Pandemic. 2021 IEEE International Conference on Educational Technology (ICET), Beijing, China. P. 203–207. <https://doi.org/10.1109/ICET52293.2021.9563183>
5. Hailikari, T., Katajavuori, N. & Asikainen, H. (2021). Understanding procrastination: A case of a study skills course. *Soc Psychol Educ*, 24, 589–606. <https://doi.org/10.1007/s11218-021-09621-2>
6. Калюжний, В. С. (2018). Структура інформаційно-комунікаційного середовища державного регулювання розвитком дистанційного навчання. *Вісник Національного*

університету цивільного захисту України, серія "Державне управління", 8(1), 318–324.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.1240911>

7. Мала, І. Б. (2022). Дистанційне навчання як дієвий інструмент управлінської освіти. Вчені записки Університету «КРОК», 66(2), 132–151. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-66-132-151>

8. Ткаченко Л. В., & Хмельницька, О. С. (2021). Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 3(75), 91–96. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-3.18>

9. Azmi, F. M., Khan, H. N. & Azmi, A. M. (2022). The impact of virtual learning on students' educational behavior and pervasiveness of depression among university students due to the COVID-19 pandemic. *Global Health*, 18, 70. <https://doi.org/10.1186/s12992-022-00863-z>

10. Shevchenko, A. S., Shtefan, L. V., & Shevchenko, V. V. (2022). New Valeological Disciplines in Ukrainian Electrical and Power Engineering Education. Proceedings of the 2022 IEEE 4th International Conference on Modern Electrical and Energy System (MEES), October 20-22, 2022, Kremenchuk, Ukraine. 1-5, <https://doi.org/10.1109/MEES58014.2022.10005756>

11. Shevchenko, A. S., Shtefan, L. V., & Shevchenko, V. V. (2022). About teaching valeological disciplines to engineering students. Video presentation. Proceedings of the 2022 IEEE 4th International Conference on Modern Electrical and Energy System (MEES), October 20-22, 2022, Kremenchuk, Ukraine. Spokesperson Shevchenko, A. S. Value: 16:14. Retrieved from <https://youtu.be/xBsZZeyD0sE>

12. Shevchenko, A. S. (2023). The use of anti-plagiarism programs in the editorial work of scientific journals of the Kharkiv National Medical University: important points for authors. Presentation. Webinar "Anti-plagiarism strategy of KhNMU: advice to authors and experts" (Ukraine, Kharkiv, January 17, 2023). <https://doi.org/10.5281/zenodo.7537975> Presentation on Youtube. Retrieved from https://youtu.be/Tj_js6rE-RQ [in Ukrainian].